

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Historia Pelagiana Et Dissertatio De Synodo V.
Œcumenica In Qua Origenis ac Theodori Mopsuesteni
Pelagiani erroris Auctorum justa damnatio exponitur, &
Aquilejense Schisma describitur**

Noris, Enrico

Patavii, 1708

§. 6. Aquilejensis Ecclesia Quintam denique Synodum recipit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72486](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72486)

renebant, & Candiano necdum consentiebant, de Ecclesiis suis à militibus tracti, & cum gravi injuriâ, & contumeliis ad eum venire compulsi sunt. Sed isthæc esse mera mendacia arbitror. Nam illi duo Episcopi ad Catholicam unitatem velle se venire per literas Gregorio significaverant, ut dictum est. Cæterum utrumque Episcopum in Candiani sententiam Catholicam descendisse, nec homo schismaticus potuit inficiari. Quantâ verò rabie in Orthodoxum Antistitem fremeret, ex hac ejusdem ad Agilulphum Regem adhortatione innotebit: *Sic laborate, ait, & agite, quatenus & fides Catholica vestris augeatur temporibus, & in Gradeni castro, postquam infelix Candianus de hoc sæculo ad æterna supplicia transmigravit, altera iniqua ordinatio ibi minimè celebretur.* Ita stulti, atque imperiti homines æterna supplicia, quibus ipsi destinati erant, Catholicis interminabantur.

S. VI.

Aquilejensis Ecclesia Quintam denique Synodum recipit.

Metropolita Aquilejensis antiquâ jurisdictione multatus longè pejori in Ecclesiam Romanam animo cum subditis provincialibus evaserat. Etenim Romanus Pontifex Gradeni Archiepiscopi inaugurationem non modò probaverat, verùm etiam illius Auctor fuerat, quod ex laudato Joanne Diacono lib. 4. de Vitâ Gregorii Magni cap. 38. colligitur, ubi scribit de Schismatico Aquilejæ, *ad sciendum quoque suæ ipsius diœceseos unitatem Romanum Pontificem suâ recordiâ suscitavit.* Eandem etiam divisionem Phocæ nomine ratam habuit Smaragdus, cujus fides jam Gregorio, ac Pelagio illâ in re fati probata fuit, nam Schismaticis semper infestus strenuam Apostolicæ Sedi operam navavit. Mortuo Longobardorum Rege Agilulpho Theodelinda, Adolvaldo filio ob ætatem ad regnandum nondum idoneo, Longobardos gubernavit, eximix quidè & prudentiæ, & pietatis scæmina. Illa autem acceptâ à Gregorio Quintâ Synodo alieno à Schismaticis animo esse cœperat, cum in illâ Concilium Calchedonenfè, quod ad dogmata spectat, ex integro suscipi cognovisset. Quare cum Itriæ Episcopi Firminus, Petrus, Providentius, aliique ad Romanam Ecclesiam accessissent, eorum exemplo & Venetiæ Præfules, qui subjectas Theodelindæ diœceses regebant, paulatim à Schismate discessere, solis Aquilejensibus in rebellionem perseverantibus. Et quidè universis Orbis Catholicis exceptis Istriis, & Venetis, & quibusdam Francis jam vivente Gregorio Synodum V. recipiens Apostolicam Sedem reverebatur. Testatur hoc S. Pontifex lib. 7. Epist. 5. ad Brunichildam: *Sed ita illos erroris labe imbibit, ut ignorantia suæ credentes universalem Ecclesiam, atque omnes quatuor Parochias non ratione, sed malitiosâ mente tantummodò refugiant.* Quare cum nemine Patriarcharum, vel quocunque Metropolita seditiosi illi communicabant, sed Catholicam fidem intrâ Aquilejensem diœcesim toto Orbe reliquò exactam se recepisse, stultissimi homines jactabant. Ita sub Adolvaldo Rege in schismate vixit Ecclesia Aquilejensis, furentis etiam Monachi doctrinâ paulò post in eodem errore confirmata. Rem narrat Jonas Monachus in libro de Vitâ S. Eustasii, qui tomo tertio operum Bedæ insertus est, indeque eandem historiam suis annalibus inseruit Baronius ad Annum 617. Sigonius

verò ad annum 621. Agrestinus quidam à Luxovienfi monasterio egressus, vanâ divini verbi populis annunciandi cupidine actus in Bojariam venit, eumque illi genti se haud acceptum esse intelligeret, superatis alpibus Aquilejam descendit, statimque Schismaticorum discipulus factus mox Schismatis magister evasit. Literas per Aureum Adolvaldi Regis Notarium ad Sanctum Attalam Monasterii Bobiensis Abbatem per summam temeritatem mittere ausus est, sanctissimo viro schisma persuasurus. *Aquilejenses, enim, inquit Jonas, discordabant à communione Sedis Apostolicæ, de qua Dominus in Evangelio ad B. Petrum loquitur: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c. ob trium videlicet capitulorum dissensionem, quæ presenti operi necessarium non duximus inferere. Itaque veniens Aquilejam socius statim schismatis effectus, Romanæ Sedis à communione sejunctus, ac divisus est, totius orbis communionem, quicumque Romanæ Sedi jungeretur, damnans, in solâ Aquilejâ orthodoxam fidem retineri decertans.* Anno etiam 630. quidam Fortunatus sedem Gradenfem invasit homo schismaticus, qui postea sibi timens ad Longobardos fugit, de quo Chronicon Aquilejense apud Ughellum tom. 5. Italiæ Sacræ: *Fortunatus quidam hereticus Pontificatum arripuit, qui quintam Synodum minimè recipiens ob sui erroris piaculum &c. fugit cum sacrâ suppellectile in Longobardiam.* Hujus Schismatis Aquilejensis terminum omnes ponunt Sergio Pontifice, qui anno 678. Romæ sedit, ex Beda in Chronico circa tempora Tiberii Abfimari ubi hæc tradit: *Synodus Aquilejæ facta ob imperitiam fidei V. universale Concilium suscipere diffidit, donec salutaribus B. Papæ Sergii monitis & ipsa huic cum cæteris Ecclesiis annuere consentit.* Hæc ipsa ad verbum transcripsit Paulus Diaconus lib. 6. Hist. Longob. cap. 14. qui post mortem Bedæ vixit sub Desiderio Rege, & Carolo Imperatore. Verùm longè antè Antistites Aquilejenses Synodum V. damnato Schismate receperant. Nam Maximus Archiepiscopus Aquilejensis in Synodo Lateranensi sub S. Martino Papa celebratâ anno 649. Secretario primo hæc pronuntiavit: *Contrâ Theodorum autem, & Origenem in Sanctâ Quintâ Synodo accusator quidè nullus, sed tantummodò eorum conscripta ad accusationem ipsorum, & reprehensionem sufficere noscuntur.* Antè Sergium etiam in Synodo sub S. Agathone Romæ habitâ in literis ad Imperatores, quæ recitantur in Synodo VI. act. 4. hæc habentur: *Hoc idem etiam & Sancta Synodus, quæ sub augustæ memoriæ Justiniano Principe in Constantino poli congregata est, in septimo definitionum capitulo prædicat &c.* Huic verò epistolæ legitur inter alios subscriptus Antistes Aquilejensis: *Agatho Episcopus S. Ecclesiæ Aquilejensis provinciæ Istriæ in hanc suggestionem, quam pro Apostolicâ nostrâ fide unanimiter construximus, similiter subscripsi.* Sequuntur postea ejusdem suffraganei Cyriacus Polensis, Aurelianus Parentinus, Ursinus Cenenensis, Andreas Vegliensis, Gaudentius Tergestinus, Benenatus Opiterginus, Ursinianus Pucianus, aliàs Petenenfis, Paulus Patavinus, & Paulus Altinas. Quare antè Sergium Ecclesia Aquilejensis, & suffraganei Episcopi non modò ad Ecclesiam Romanam accesserant, verùm etiam Synodum V. pleno ore laudantes decessorum errorem, diuturnamque pervicaciam detestabantur. Nonnullis fortè, at non illis quidè Episcopis, sed è plebe adhuc eâ de re hæsitantibus Sergius verum dogma declaravit.

Quæri hic potest, num tot Episcopi, qui contrâ Sedem Apostolicam obstinati Synodum V. damnarunt,

sint & ipsi æternis suppliciis condemnati. Profectò si in illo Schismate diem obierunt, utpotè ab Ecclesiâ sejuncti, & rebellionis ab Apostolicâ Sede rei dubio procul damnati perire. Hinc Sanctus Gregorius scribens tum ad Theodelindam, quæ ab Insulbræ Episcopis decepta ad Schismaticos transierat, tum ad Secundinum Anachoretam exclusos illos à regno cœlesti testatus est, nisi à Schismaticis discederent. Do verba ad Secundinum severioris Instituti Monachum lib. 7. Epist. 52. *Neceſſe est, inquit, ut dulciſſima mihi tua dilectio in hoc, quòd præcipuè in bonis moribus vivit, quòd se per abſtinentiam affligit, quòd doctrinæ Dei vehementius inſiſtit, hoc ſtudioſius cogitet, ne errorem Schismaticorum ſequens à ſanctâ univerſali Eccleſiâ diſiſa poſſit inveniri. Ecquid tot labores proderunt, ſi in unitate fidei inventa non fuerint, quæ antè Dei omnipotentis oculos in bonis actionibus animam præcipuè cuſtodit?* Inter Episcopos Schismaticos, qui contrà Apostolicam Sedem Pontificibus Pelagio II. & Gregorio Magno pro Schismate depugnarunt, fuit Ingenuinus Sabionensis Episcopus, qui primus libellum ad Mauricium contrà Sancti Gregorii mandata conſcriptum ſignavit, & Apostolicæ Sedis judicium fugiens profanum Imperatoris tribunal appellavit. Illius tamen festum peragitur Brixinæ in Rhætia II. undè dicendum est cum Bollandò illum reſpuiſſe, & ad meliorem frugem reverſum; de quo pluribus agit ille ſcriptor Tomo I. Februarii à pag. 669. Historici Forojulienſes tradunt, Schismaticos omnes Episcopos piè in Domino deſunctos eſſe. De Severo Schismaticorum peſſimo ſcribit Palladius ad annum 605. part. I. lib. I. morti proximum errorem eſſe averſatum. Joannes Candidus lib. 3. Antiq. Aquil. ait, *reſtâ per annos XX. Eccleſiâ ſanctiſſimè obiſſe.* De Helia ad annum 586. ſcribit Palladius, approbaſſe in Synodo Conſtantinopolitanum Concilium, & diem in Domino obiſſe. Paulinum etiam Apoſtolicæ Sedis conciliatum Beati titulo publicè honorant, qui inſandi Schiſmatis Princeps fuit, & à Pelagio Papa dictus eſt *in ſchiſmate maledictus.* Idem etiam referens Episcopos, qui Helia Synodo interſuere *ſanctos Patres* nuncupat, qui tamen contrà Pelagium, & hujus mandata exequentem Smaragdum ad Mauricium literas pro Severo dedere. Enimverò ſi illorum ſupplex libellus ad Imperatorem, vel Joannis Patriarchæ Epistola ad Agilulſum legatur, ſummam iſdem inſitam fuiſſe obſtinationem intelligemus. In libello ſupplici hæc ſcribunt: *Contriti, atque luctu graviffimo ſauciati ad ultimam deſperationem pervenimus, ut ad illius, nempe Gregorii Papæ, judicium Metropolitana noſter cogeretur occurrere, cum quo cauſa ipſa eſſe diſcoſcitur, & cujus communionem ab initio morionis cauſæ huſus uſque nunc deceſſores noſtri, & nos cum omni populo evitamus.* Si antè mortem Paulinus, & Helias Aquilejenſes, Solacius Veronenſis, aliique Schismatici communioni Sedis Apoſtolicæ errore depoſito ſe junxiſſent, nã illi vera Mauricio narraſſent? Præterea Sanctus Gregorius Episcopos illos depravatis moribus corruptos ex plurium conteſtatione fuiſſe affirmat lib. 7. Epist. 67. Joannes verò Diaconus lib. 4. de Vita Sancti Gregorii cap. 38. de Severo ait, quòd *ad unitatem Sanctæ univerſalis Eccleſiæ redire non meruit.* Quòd ſi illorum quòſdam antè mortem ab errore diſceſſiſſe conſtet, ut de Sancto Ingenuino narraſſimus, de eorum pœnitentiâ nobis lætandum eſt. Sed quinam ii fuerint, divinari non poſſumus, neque fas eſt de divinis judiciis temerè judicare.

Utrum ex Schismate ortum traxerit Patriarchatus Aquilejenſis. Eccleſiaſtica Hierarchiæ diſiſio præmittitur. Salmaſii opinio rejicitur. Patriarcharum nomen undè, & quinam antiquius fuerint. De primatu Eccleſiæ Aquilejenſis, Mediolanenſis, ac Ravennatis diſputatur. Aquilejenſis Metropolitæ antiquitas deſenditur. Variæ Baronii, Sirmondi, ac Salmaſii ſententiæ examinantur.

EX hucusque deſcripto Schismate Aquilejenſis Eccleſiæ Patriarchatum emerſiſſe inſignis Eccleſiæ Catholicæ Historicus Cardinalis Baronius aſeruit. At iniquum ſuis Forojulienſibus Scriptorem increpat Henricus Palladius lib. 5. Hiſt. Forojulienſis: moleſtè enim, & acerbè fert, infames adedò natales Aquilejenſem modò celebrem Patriarchatum olim fortitum eſſe. Salmaſius etiam ob hoc ipſum Baronium redarguit par. 2. Euchar. cap. 3. pag. 481. *Venetia, inquit, Metropolis Aquileja; hinc Aquilejenſis Episcopus Patriarcha ſemper nuncupatus eſt. Longè verò errat Baronius, & reliqui, qui per Schiſma illum hunc ſibi titulum uſurpaſſe contendunt.* Verùm Baronio adhærent Sirmondus in Propemptico, Bollandus ad 8. Februarii in notis ad vitam Sancti Honorati §. I. meus nunquam ſatis laudatus Chriſtianus Lupus in Comment. ad Synodum V. cap. 6. in fine quæſtionis primæ, ubi reſenſito Paulini Aquilejenſis ſchiſmate concludit: *Hæc ſunt vera exordia, & natales Patriarchatus Aquilejenſis.* Imò Sirmondus, & Lupus antè Schiſma non modò negant, Sedem Aquilejenſem Patriarchalem fuiſſe, ſed contendunt primum poſt Pontificem in Italiâ Metropolitanam fuiſſe Mediolanenſem Antiftitem, cui proximus Aquilejenſis ſuccebat, atque ita ſecundum inter Italiæ Metropolitanas Aquilejenſem faciunt. Horum tamen ſententiæ hic nobis excutiendæ ſunt.

In primis certum mihi eſt, in Eccleſiaſtica Hierarchiâ quatuor Episcoporum ordines eſſe ſtatueſſendos, nempe Patriarchas, Primateſ Exarchos, Metropolitanos, & Suffraganeos Episcopos. Ita ſanè Episcoporum gradus diſtinguit Leo Nonus Epist. 4. ad Petrum, & Joannem, & Sanctus Iſidorus, qui Gregorio Magno convixit, ex antiquâ Eccleſiæ conſuetudine idem docuerat lib. 7. Orig. cap. 12. *Ordo, inquit, Episcoporum quadripartitus eſt, in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis, & Episcopis.* Patriarcha pluribus provinciis præeſt: ita XV. Orientales provinciæ Patriarchæ Antiocheno parebant: Romano Patriarchæ ſuberat totus Occidens, Septentrio, Africa, & Illyricum. Primas Exarchus, ſeu Archiepiſcopus aliquot Eccleſiaſticas provincias moderatur. Metropolitanus unicam Eccleſiaſticam provinciam regit. Hi vero gradus idedò inter ſe diſtinguuntur, quia Archiepiſcopus, ſeu Primas Exarchus aliquot ſub ſe habet Metropolitanos, at Metropolitanus in Episcopos tantum ſuffraganeos jus poſſidet. Episcopus unius urbis regimen adminiſtrat. Scio plures de nominibus horum ordinum inutiliter litigare; certè de origine nominis Patriarchæ contrà communem ſententiam plurima tradit Salmaſius cap. 3. pag. 475. Promiſcuè tamen quandoque accipi ſolent; ita Leo Pontifex in Synodo Calchedonenſi Archiepiſcopus, & Patriarcha dictus fuit: Aquile-